

Komoly kutatómunkát végeztek a szerkesztők a levelekben előforduló, ma már teljesen elfelejtett személyek kilétének felderítésére is. Állandó figyelemmel kísérték a már megjelent 22 kötet adatait, és ahol szükségesnek mutatkozott, kisebb korrekciókat is végrehajtottak; ha valami tévesnek bizonyult, helyreigazították.

A szerkesztő bizottság munkája általában összehangolt, ha kisebb diszharmonikus jelenségek találhatók is a kötetben. Így például előfordul, hogy néhány oldal eltéréssel egy dátum kétféleképpen szerepel. Kazinczy édesanyjának halálósi napja a 486. lapon B. J. aláírású jegyzetben 14.-e, a 488. lapon F. G. aláírásában pedig 12.-e. Vagy találni fölösleges ismétléseket még ugyanannak a szerkesztőnek a jegyzeteiben is. — Akad helyenként értelmetlen mondat is. A 489. lapon például ezt a humoros magyarázatot olvassuk: „F á y L á s z l ó : Fáy Zsuzsanna fivére. A Fáy Lászlóval való házasságtól féltették és óvták Szemere Pált Vida és Kazinczy.”

KATONA JÓZSEF ÖSSZES MŰVEI

1—2. köt. Sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta: Solt Andor. Bp. 1959. Szépirodalmi K. 937; 721. (Magyar Parnasszus)

Katona József műveivel mostohán bántak a kiadók. Életében csak a Bánk bán tudta kötetben kiadni; ezenkívül két értekezése jelent meg nyomtatásban a Tudományos Gyűjteményben, egy verse az Aurórában. Pedig készült többi műve kiadására is. Erre vallanak egyes darabjaihoz írt jegyzetei, a Ziska előszava, a Jeruzsálem pusztulása — igaz, félbehagyott — verses átdolgozása, az E verseimhez című előszó és a Kecskemét története előbeszéde is.

Korai halála után apja készült szellemi hagyatékának publikálására. Szabados Kecskemét alsó Magyarország első mezővárosa történeti címen ki is adott egy kötetet 1834-ben fia történeti tárgyú írásából, de mivel kézírataiban nem tudott tájékozódni, felcserélte az egyes részek sorrendjét, s indokolatlanul szakította meg az elkészült részlet közlését. Tervezte fia egyéb műveinek kiadását is. A Monostori Veronkát, a Ziskát és a Jeruzsálem pusztulását is átadta kiadás végett a Bánk bán és a történeti mű kiadójának, Trattnernek, tőle — valószínűleg véleményezés végett — Döbrenteihez kerültek a kéziratok, kiadásukra azonban nem került sor. Az idősebb Katona másolatában maradt fenn az említett három darabon kívül A borzasztó torony is; lemásolta továbbá — nyilvánvalóan szintén kiadás végett — fia verseit s történeti tárgyú írásainak az 1834-i kiadásban

Egyszerű figyelmetlenségből ered, és épp ezért bántó és fölösleges hiba, hogy a közölt levelek száma helytelenül szerepel mind az előszóban, mind a borítólap belsején. Az első közölt levél sorszáma 5649, az utolsóé 5933. Ez nyilvánvalóan nem 281, hanem 285 levelet jelent. Kazinczytól nem 212, hanem 218 levél származik, hozzá meg nem 69-et, hanem csak 67 levelet írtak. — Valószínűnek tűnik, hogy utólag beiktatott és kiiktatott levelekről van szó, de arra már nem fordítottak gondot, hogy a megváltozott számadatokat — esetleg a korrekktúrában is — kijavítsák.

Ismertetésünk végére érve vissza kell térnünk ez utóbb említett kisebb hibáktól a kötet értékeihez, mert ezek a sokkal lényegesebbek. Négy kutató lelkiismeretes, áldozatos munkája eredményeképpen a magyar irodalomtörténetnek egy igen fontos korszakát és e korszak egyik legkiemelkedőbb alakját ismerhetjük meg e kötetből az eddiginél is mélyebben és közelebbről.

Tamás Anna

ellátta: Solt Andor. Bp. 1959. Szépirodalmi

nem közölt részleteit is. (Ez utóbbi másolatok a kolozsvári ref. koll. könyvtárába kerültek.)

Az 1830-as, 40-es években az 1833-i első előadás óta mind nagyobb sikerrel játszott Bánk bán mellett Katona egyéb drámái közül is több volt még műsoron. Horváth Döme 1856-i Bánk bán-kiadásának előszavában Katona kilenc eredeti művének és öt fordításának címét sorolja fel, s azt írja, hogy ezeket kettő kivételével ismeri, jobbadán színházban látta őket. Kiadásukra azonban nem gondolt senki. Értéktelen ifjúkori kísérleteknek tartották őket. Csányi János felvetette ugyan 1840-ben a Társalkodóban megjelent Katona-életrajzának végén, hogy az Akadémiának ki kellene adnia az író „nyomtatásra érdemes munkáit”, de őt sem e művek becsé ösztönözte erre a javaslatra, hanem az a szándék, hogy a kötet jövedelméből Katona elaggott, támasz nélkül maradt szüleit segítsék.

A század második felében Arany János és Gyulai Pál tanulmányai s a Bánk bán sorozatos sikerei megszerézték Katona József számára a klasszikus író rangját, de egyművű szerzővé tették. Természetesen nem lehet kétségbe vonni, hogy a Bánk bán és egyéb művei között igen nagy az értékbeli különbség; mégsem akkora, mint kiadásaik aránya mutatja.

Katona összes műveinek kiadására — a most megjelent két kötet előtt — csak Abafi Lajos vállalkozott. Három kötetes kiadása 1880—1881-ben jelent meg, a Nemzeti Könyvtár XV., XVI. és XIX. köteteként. Kiadása nem teljes: A rózsza és a Jolánta kéziratát még nem ismerte, a dramaturgiai és történeti tanulmányokat nem számította az irodalmi művek közé. A szövegűség szempontjából sem megbízható.

A rózsát, az Ilka-bírálatot, az idősebb Katona által kiadott Kecskemét történetéből kimaradt történeti részleteket és jegyzeteket, továbbá Katona több életrajzi vonatkozású iratát (pl. a jelen kiadásban is szereplő színész-szerződést és lakáskérvényt) Miletz János adta ki először 1886-ban, Katona József családja, életé és ismeretlen munkái című kötetében. (Ebben között egy Tündéralma című vígjátékot is, de az nem Katona műve.)

Bayer József Katona József válogatott munkái című kötetének (1907. Remekírók Képes Könyvtára 47.) azért van jelentősége Katona művei kiadástörténetében, mert ez betűhív kiadásban közölte a Bánk bánt, a Lucza székét, a Jeruzsálem pusztulását és A rózsát.

A Bánk bán első kidolgozásának 1912-ben előkerült kéziratát Császár Elemér publikálta az ItK 1913. évfolyamában. A Jeruzsálem pusztulása verses átdolgozásának töredékét, Katona színháztervét, néhány hivatalos iratát, továbbá vadásznaplóját és felirattervezetét Hajnóczy Iván adta ki Katona József Kecskeméten (Kmét, 1926.) című munkájában, ill. a Katona Emlékkönyvben (Kmét, 1930). A jelen kiadásba felvett, Kiszaludyi Károlyhoz intézett levelet Köröndy Viktor a Társaság 1916. febr. 5-i számában, az ugyan-csak felvett védőiratot Csanádi Sámuel a Kecskeméti Lapok 1883. évi 42. számában publikálta.

A teljes Katona-életmű felméréséhez a felsorolt kiadásokon kívül Waldapfel József Katona-kutatásai teremtették meg a reális alapot, ugyanis ő tisztázta először megnyugtató módon Katona műveinek időrendjét és a Bánk bán előtti drámák eredetiségének kérdését. Monográfiája, melyben részlet-kutatásainak eredményeit rögzítette, 1942-ben jelent meg. Ugyanebben az évben tett javaslatot a kecskeméti Katona József Társaság „Katona József összes irodalmi művei” kiadására. A javaslatot az Akadémia Irodalomtörténeti Bizottsága — pénz hiányában — visszautasította.

Jelentős lépés volt Katona műveinek kiadástörténetében a Magyar Klasszikusok sorozatában 1953-ban megjelent Katona-kötet. Ez — Solt Andor gondozásában — megbízható kiadásban közölte a Ziskát, A rózsát, a Jeruzsálem pusztulását, a Bánk bánt, hét

verset, az Ilka-bírálatot és a dramaturgiai értekezést, jegyzeteiben pedig részleteket adott a Jeruzsálem pusztulása verses átdolgozásából és a Bánk bán első kidolgozásából is. Ezzel Katona legfontosabb műveit tette hozzáférhetővé az olvasóközönség számára.

*

Az előttünk fekvő két kötet, amely klasszikusaink bibliopapiros kiadásainak sorozatában jelent meg, teljesebb minden eddigi Katona-kiadásnál: magában foglalja Katona valamennyi ismeretes művét. A következőképpen csoportosítja őket: Eredeti drámák: *Aubigny Clementia*, *Ziska*, *A rózsza*, *Jeruzsálem pusztulása*, *Bánk bán*; regénydramatizálások, átdolgozások: *A borzasztó torony*, *Monostori Veronka*, *A Luca széke*, *István* (1. köt.); versek, dramaturgiai tanulmányok: *Ilka*, *Mi az oka...*, a Bánk bán első kidolgozása; drámafordítások: *A Mombelli grófok*, *Jolánta*; *A kecskeméti pusztákról* (a Tudományos Gyűjteményben megjelent cikk); függelékben: *Szabados Kecskemét... történetei*, történeti jegyzetek, a Jeruzsálem pusztulása verses átdolgozásának töredéke; egyéb iratok: színészi szerződés, levele Kiszaludyi Károlyhoz, felirattervezete, egy védőirata, vadásznaplója, színházterve, lakáskérvénye. A kötetek tartalmát a kiadásra vonatkozó legfontosabb tájékoztatást magában foglaló utószó, jegyzetszótár és az idegen nyelvű szövegrészek, idézetek fordítása egészíti ki.

Alaposan átgondolt, az egyes művek jellegére, természetére gondosan ügyelő ez a csoportosítás, de némileg bonyolult. Talán helyesebb lett volna egymás után venni a drámák három csoportját (eredetiek, átdolgozások, fordítások), s negyedik csoportként hozzájuk csatolni a Jeruzsálem pusztulása átdolgozásának töredékét és a Bánk bán első kidolgozását is; ezeket követhették volna a versek, a dramaturgiai tanulmányok, a történelmi tanulmányok és az egyéb iratok. Az utóbbiak közül is ki lehetett volna emelni a vadásznaplót: ez — ha szűkebb kör szórakoztatására készült is — szépirodalmi jellegű.

A két kötet anyaga teljesebb, sajtó alá rendezése gondosabb, mint nem tudományos célú, a nagyközönség számára készült kiadványoktól általában várni szoktuk. A kecskeméti Katona József Társaság már említett 1942-i javaslata — jöllehet „filológus”, kritikai kiadásra gondolt — szűkebben vonta meg a kiadandó művek körét: történeti műveit (a Tudományos Gyűjteményben megjelent cikk kivételével), színészi szerződését, levelét, felirattervezetét, védőiratát, színháztervét és lakáskérvényét nem tartotta kiadásra érdemesnek. Véleményem szerint Solt Andor helyesen döntött, amikor ezeket is felvette: a történelmi művek irodalmi becük miatt is,

a többiek pedig életrajzi érdekességük miatt feltétlenül megérdemlik a figyelmet.

*

Az egyes szövegeket a leghitelesebb források alapján közli a kiadó. A verseket és a Bánk bán első kidolgozását Katona saját kézírata (Széchényi Ktár kézírattára), A Borzasztó toronyt, a Monostori Veronkát, a Ziskát és a Jeruzsálem pusztulását idősebb Katona másolata, a Mombelli grófokat, a Jolántát, az Aubigny Clementiát és a Lucza székét közel egykorú kéziratok másolatai alapján, azok utólagos betoldásait figyelmen kívül hagyva, eredeti szövegüket helyreállítva. (Idősebb Katona felsorolt másolatai és a sűgópéldányok a Széchényi Ktár színház-történeti gyűjteményében vannak.) A Lucza széke két fennmaradt sűgópéldánya közül Solt — Abafival és Bayerral ellentétben — a korábbi, az 1822-it vette alapul, nem az 1841-i felhígított változatot. Az előbbi hitelessége mellett nemcsak a korábbi keltezés szól, hanem az is, hogy ez Udvarhelyi Miklósnak, Katona színészbarátjának a példánya volt. A Bánk bánt, a dramaturgiai értekezést és a Pusztaszerről szóló cikket a Katona életében megjelent első kiadás, ill. folyóirat-beli közlés alapján rendezte sajtó alá. Kézirat híján az idősebb Katonától származó első kiadás alapján adta ki a Szabados Kecskemét... történetei című művet is, ebben azonban némi sorrendi változtatást hajtott végre. Az ott a könyv végén talált *Városunk első lakosi, a kőbőr jászok* című fejezetet a *költözött jászok* (zazyge metanastae) *Partiscum építésében* és a *Partiskom története a költözött jászok alatt* című fejezetek közé élkelte be — elhagyva főllé a *Harmadik szak* megjelölést —, mivel értelem szerint ide tartozik. Az idősebb Katona által a második szakaszba utalt fejezeteket áttette a harmadikba, s a Második szakasz cím alatti kihagyással világosan megjelölte, hogy ez nem készült el. Katona Előbeszéde szerint ugyanis a második szakasz Kecskemét történetének a magyarok bejövetele utáni részét tartalmazta volna. Az 1834-i kiadásnak értelem szerint a harmadik szakaszba tartozó két fejezetét — szintén értelemszerű rekonstrukcióval — töretlenül folytatta a Miletz könyvének 228—255. lapján talált fejezetekkel, Miletz kiadása alapján. Miletz kiadása nyomán közölte a rózsát, az Ilka-bírálatot és az egyéb történeti jegyzeteket is. E műveknek Miletztől használt kézíratai, amelyek a kecskeméti levéltár ún. Miletz-féle gyűjteményében voltak, a második világháború folyamán megsemmisültek. A Miletztől kiadott történelmi jegyzetek közül nem vette fel Solt a pusztai felsorolásokat és mások műveiből vett idézeteket. Így kihagyta a magyar királyok és erdélyi fejede-

delmek listáját (Miletz i. m. 267—277. l.), a Mária-kápolnáról szóló, jórészt Telek József Tizenkét csillagú korona című művéből idézett részt (Uo. 279—281. l.), a kecskeméti felekezetek papjainak felsorolását (Uo. 281—288. l.), a Blahó Vince beszédéből s Kecskemét történetére vonatkozó jegyzeteiből kiírt részleteket (Uo. 288—299. l.) és a Székudvari János verses históriájából készített szűkszavú kivonatot. (Uo. 313—314. l.) Eljárásának helyessége nem vitatható. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy A reformáció elterjedése hazánkban (Miletznél: országunkban) című fejezet sem egyéb, mint kivonat Blahó Vince könyvének 31—32., ill. 9—10. lapjáról, s az 1775 előtti kronológiai feljegyzések zömét is Blahó művéből írta ki Katona. Így hát ezeket is el lehetett volna hagyni. — A Jeruzsálem pusztulása verses átdolgozását és az egyéb iratok közé sorolt hét kisebb írást fentebb említett kiadásokból vette; ezek közül a verses átdolgozás, a vadásznapló és a színházterv kézírata megvan a kecskeméti levéltárban.

A kötetek már valószínűleg a nyomdában voltak, amikor a kolozsvári ref. kollégium könyvtárában őrzött, az idősebb Katona másolatában fennmaradt versek és történeti részletek mikrofilm-másolata a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárába került. Ez a kolozsvári kézirat nem volt ismeretlen korábban sem. Waldapfel is hivatkozott rá Katona-könyvében. Katona műveinek esetleges későbbi kiadásainál feltétlenül figyelembe kell venni. Az idősebb Katonától lemásolt versek között nem találjuk meg valamennyit a fia fűzetébe felvettek közül, de vannak közöttük olyanok is, amelyek abból hiányoznak. Ezek jórészt mások művei: ilyen a Sírhalomokkal rakott jajhalom, Székudvari János verse, bizonyosan ilyen a Belgrád ostromlása alkalmával Báró Vukatosovits seregéhez Márs nótája, s nem vall Katonára „Egy szegény ifjúnak” szerelmese, „egy Nagy Nemzetből származott Kis asszony” halálára írt sirverse és Az eltévelyedett hív című költemény sem. De biztosan ő írta — mint Waldapfel is megállapította — a szülőkhöz írt, még kezdetleges, valószínűleg az ifjú évekből való újévi köszöntőt. Igaz, hogy ezt maga kihagyta versei gyűjteményéből, de az összes művek között helyet kell kapnia. A kolozsvári kéziratban fennmaradt történeti részleteket is érdemes összevetni a Miletztől kiadottakkal. Kiseb eltéréseken kívül hosszabb részletek is vannak, amelyek Miletz könyvéből — s így jelen kiadásból is — hiányoznak. Így a Századoknak szüleményei a religióra nézve c. rész előtt egy teljes fejezetet találunk A Krisztus halála címmel, utána pedig egy kereszties esküformulát. Ha feltesszük is, hogy e két fejezet utólag, az idősebb Katonától került a kéziratba, eszmei és stílári okok miatt is bizo-

nyosnak látszik, hogy eredeti, Katonától való az a két kisebb, erősen vallásellenes részlet, amely A magyarokról földünkön és A századoknak szüleményei... című részek végéhez csatlakozik. Az előbbi rész utolsó mondata Miletznél — és jelen kiadásban — ez: „De mivel mentsük ezeket, akik keresztények?” A kolozsvári kéziratban ehhez még a következő ironikus mondatok csatlakoznak: „Keresztények! Mi legyen a kereszténység? nyilván tudja már a világ, szükségtelen azt fejtegetni.” A másik említett részhez csatlakozó mondatokat A történetíró Katona József című cikkem idézte. (It 1959. 277.)

Nagy érdeme a kiadásnak, hogy a leg-hitelesebbnek tekinthető forrásokhoz való visszatérés révén sikerült kiküszöbölnie az Abafi-féle kiadás sok, helytelen olvasatból, figyelmetlen másolásból, az utólagos javítgatások elfogadásából vagy egyszerűen a nyelvi sajátosságok iránti nemtörődomségből eredő hibáját. Így mindenekelőtt Katona nyelve áll sokkal tisztábban előttünk. Az Aubigny Clementia néhány lapjáról írtuk ki a következő helyesbítéseket: (zárójelben az Abafi-kiadásban talált szó) *adattatni (adatni)*, *kelltetik (kell)*, *vérékkel (vérökkel)*, *öszve (össze)*, *esmérem (ismerem)*, *önnen (önnön)*, *polgárainak (polgárainak)*, *fejek (fejök)*, *felcsapattatva (felsapattva)*, *velek (velők)*, *hívsegeket (hívsegeket)*, *bé (be)*, *legyen (legyen)*, *nékem (nekem)*, *míndég (míndig)*, *megölettetett (megöletett)*, *szerént (szerint)*. De az értelemzavaró sajtóhibáktól s az egyéb torzításoktól is megítisztította Solt Andor Katona szövegét. Néhány példa: I. köt. 11. l. 24. sor: *rémitő bámulással (Abafi: bámulással)*, 14. l. utolsó előtti sor: *kemélik (A: kemélték)*, 15. l. utolsó sor: *Hol most az a francia (A: — utólagos javítás alapján: Hol most az a hazafi)*, 16. l. 3. sor: *Hol vagyon az oly francia (A: — utólagos javítás alapján: Hol van az oly hazafi)*, 41. l. 17. sor: *el fog ő múltni (A: el fog ő bámulni)*, 718. l. 15. sor: *éneklik felette a Miserere mei-t (A: éneklenek felette)*, 722. l. 8. sor: *agyarogsz (A: vigyorogsz)*, 724. l. utolsó előtti sor: *Ébredjete (A: Eredjete)*, 744. l. utolsó és 746. l. első sor: *Brr (A: Bori ill. Bor)*, 772. l. 4. sor: *pikós (A: piros)*, 798. l. 22. sor: *az irtalmasságra (A: az isten irtalmasságára)*, 798. l. utolsó sor: *az erdőben, miképp mossa (A: az erdőben, miképp kiabálja etragadlatott leányának nevét, miképp mossa)*, II. köt. 13. l. 6. sor: *telem (A: felett)*, 19. l. 2. sor: *csend ült (A: csendült)*, 20. l. 9. sor: *gyöngye (A: gyöngye)*, 25. l. 7. sor: *gyáva (A: gyász)*, 36. l. 9. sor: *kedvele (A: kedv vele)*, 292. l. 3. sor: *virgonc (A: ingonc)*, 293. l. 18. sor: *Pszt, Gerval (A: Hallgasson Gerval uram)*, 314. l. 28. sor: *Ah, ez terhes rollé, elszenvedhetetlen kezd lenni! — Meg kell — meg kell — (csengetnek) ki jön? (A: Ah, ez terhes és elszenvedhetetlen kezd lenni; — de (csengetnek) ki jön?)*, 328. l. utolsó előtti

sor: *apetituossal (A: étvággal)*, 352. l. 22. sor: *kezes (A: kules)*.

Sajnálatos, hogy néhány hiba mégis maradt a szövegekben. Nem vetettük össze valamennyi mű szövegét a kézirattal, így hát erre vonatkozóan is csak példákat idézünk: I. köt. 47. l. utolsó sor: *töredékes porhanyúság (kézirat: töredékeny föld és porhanyúság)*, 49. l. 4. sor: *Egy új, egészen ismeretlen tartományba, melynek egyik részében nyugalom virágozik, de én még nem esmérem az utakat, és eltévedek a kőrök és tövisek közé (kézirat: Egy új, egészen ismeretlen tartományba, hol én még semmi utakat nem esmérek — egy tartományba, melynek egyik részében nyugalom virágozik, de én még nem esmérem az utakat, és eltévedek a kőrök és tövisek közé)*, II. köt. 7. l. Az E verseimhez című előszó nem próza, hanem vers: aszklepiadeszi sorokból áll. Ezt már Horváth János is megállapította, ámbar ő is úgy, hogy prózaformában van írva, de voltaképpen vers (K. J. 86. l.) Nyilván ő is csak Abafi közlését látta, a kéziratot nem. Az ti. versben van írva. Hogy mégis Soltot is megtévesztette annak tudható be, hogy a hosszú verssorok mindegyike kiér a lap széléig, s így olyan, mint ha próza lenne. Ezt a látszatot kelti az is, hogy az egyes verssorokat kisbetűvel kezdi Katona, — de ezt többi versnél is így teszi. A kolozsvári kéziratban is verssorokba tagolva találjuk ezt a szöveget. A ritmum megtörő azonban bent szavak ott is, a Széchényi könyvtári kéziratban is ebben a ritmushoz alkalmazkodó alakban találhatók: *azonba ben*. — II. köt. 10–11. l. A magányhoz c. vers 1. szakaszában: *dühzajongásinak (kézirat: dühzajogásinak)*, 3. sz.: *Ébredtétől (kézirat: Ébredtétől)*, 4. sz.: *nekem (kézirat: nekem)*, 5. sz.: *növényein (kézirat: növényeinken)*, 12. l. utolsó szakasz: *ajtatosságomat (kézirat: ajtatásomat)*. 33. l. Az andal c. vers utolsó szakaszában: *ekként (kézirat: e'ként)*. 35. l. 2. sz.: *hajított (kézirat: hagyított)*. 47. l. 2. sz.: *raját (kézirat: rajját)*, 3. sz.: *nyöszörögte (nyöszögte)*, *Jövb (Jövö)*, *göncölt (göncölyt)*, *a sorát (s sorát)*, 4. sz.: *kerületemből (kerületeimből)*, *eszemből (eszemből)*. — Azt hiszem, nem kell hangsúlyoznom, hogy a versekben milyen lényegesek az egyes hangok hosszúságában, ill. rövidségében való eltérések is. — Itt emlitem még meg, hogy Solt nem adta okát, miért változtatta meg a verseknek a kéziratban talált sorrendjét, A holdhoz c. verset a Kérdés és Felelet után téve. Itt azt is, hogy az Aubigny Clementia szereplőinek felsorolásában említett *Több marsallok* a kéziratban nem szerepelnek.

Népszerű kiadásról lévén szó, a szöveget a kiadó mai helyesírással közli. Megőrzi azonban Katona sajátos nyelvhasználatának nem helyesírási jellegű elemeit. Így pl. — mint

láttuk — *ösze-t, esmér-t* ír a ma használatos *össze, ismer* helyett, de *oly-t, mely-t, új-t, ó-t* a Katonánál talált *olly, melly, ujj, oh* helyett. (Persze vitatható, hogy ez utóbbiak is pusztán helyesírási változtatások-e.) A modernizálás kiterjed az interpunkciókra is: ez Katona szövegeinek hanyag központozása miatt aligha volt elkerülhető. A versekben, ahol a vers ritmusa kívánta, változatlanul hagyta Solt az eredeti helyesírást. Véleményem szerint helyesebb lett volna a versekben minden hangterjedelmet jelölő helyesírási sajátsgot változatlanul hagyni. Helytelen képet kapunk ui. a Bánk bán verselésének karakteréről, ha csak a jambusi lejtést támogató hangnyújtásokról vesszünk tudomást (pl. ne ess utánna Ottónak nagyon; az olyanoknak, mint te vagy, nagyúr), az azt megtörőkről nem. (Pl. *oly* nyughatatlan szívvel éjszakáztam; *mely* Éva csábítója volt ugyan-ilyen szerelmet érezett az a; azon setét ködből, *mely* eltakarta; stb.)

Ezek az aprólékos kifogások egy nem kritikai igénnyel készült kiadással szemben talán szórászhasogatásnak tűnnek. Ezért hangsúlyozzuk újból, hogy e két kötet tudományos értéke a Katona-kiadások sorozatában igen nagy: a kritika szempontjait ehhez az értékhez kell mérnünk.

*

A jegyzetek sok kívánnivalót hagynak. Ez a sorozat jellegéből következik, mely e téren igen takarékos. Pedig a széles olvasóközönséget is érdekelnék az egyes művek keletkezésére, forrásaira, színpadi életére, kritikai fogadtatására vonatkozó legfontosabb tudnivalók. A jegyzetekben lehetett volna közölni olyan „érdekességeket” is, mint az egyes sűgópéldányokra írt cenzori

vélemények, a Bánk bán kecskeméti megjutalmaztatásáról szóló tudósítás vagy az apa előszava az 1834-i kötethez. Amilyen helyes, hogy a Ziska elé ebben a kiadásban végre odakerült a Schultztól fordított, Huszról szóló értekezés (már Waldapfel megállapította, hogy az Olvasóhoz intézett néhány sornyi előszó voltaképpen ennek a bevezetése, s így az a Magyar Klasszikusok kiadásában helytelenül került a dráma elé), éppoly sajnálatos, hogy az 1834-i kiadás közléséből nemcsak az apa előszava, hanem a rendkívül jellemző, s biztosan még a fiatal Katonától választott mottó is elmaradt.

A jegyzetszótár és az idegen nyelvű szövegrészek fordítása igen hasznos. De nem tartalmazhat mindent, amire az olvasónak szüksége lehet. A nyelviileg nehézkes, régies, emiatt gyakran homályos kifejezések, egyes célzások is magyarázatra szorulnának. Olyasféle jegyzetapparátusra lett volna szükség, mint amilyen a Magyar Klasszikusok kötetiben található, vagy a legutóbbi Shakespeare-kiadásban.

Itt kell még szót ejtenem a szép kiállításra illető dicséret mellett a sajnálatos — ám remélhetőleg csak szórványosan előforduló — gondatlanságról is. Abból a példányból, amelynek alapján ezt a recenziót írom, az I. kötet 41. ívét kifejejtették.

*

Összegezve az elmondottakat: Katona József összes műveinek ez a végre teljes kiadása irodalomtörténeti szempontból igen jelentős. Hiányosságai jórészt a kiadás jellegéből fakadnak. Arra figyelmeztetnek, hogy szükség lenne Katona műveinek kritikai kiadására.

Orcsz László

BABITS—JUHÁSZ—KOSZTOLÁNYI LEVELEZÉSE

Török Sophie gyűjtése alapján sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta: Belia György. Bp. 1959. Akadémiai K. 348 I. (Új Magyar Múzeum, 3.)

A borítólapon olvasható szöveg azzal ajánlja a könyvet, hogy az „három költő életrajzírónak, de művészetük esztétikai tanulmányozójának is nélkülözhetetlen segédkönyve lesz.” De a könyv első olvasásakor elfelejtünk tanulmányozni, mert elragad a nem mindennapi látvány: egy szép, meleg, ifjúkori barátság és három rendkívüli szellem növekedésének, Babits, Juhász, Kosztolányi mondhatni történelem előtti (mert fellépésük előtti) életszakaszának látványa. A levelezés 1904—8 közti részét, mely az egész könyv anyagának mintegy kétharmadát teszi ki,

olyan izgalommal olvassuk, mint egy érdekesítő „Bildungsroman”-t: oly kíváncsian a következő levélre, azaz a három költő fejlődésének következő fokára, arra, hogy mi lesz a következő könyv, amit olvasni fognak, mint egy regényben arra, hogy miképp fordul a hős életútja. Mert a három költő szelleme itt még plasztikus állapotban van; fejlődésük a „regény” cselekménye. S elragadó a tanulásvágyának az a szenvedélye, a nagy példaképek keresésének az a csillapíthatatlan szomja, amely kísít a levelekből s a kért, illetve elolvasott könyvek kölcsönös küldöz-